

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ФАКУЛЬТЕТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ, ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ
РОБОТИ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
(бакалавра)**

**з теми: «ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ
МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ
ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ»**

Виконала: студентка 4 курсу
Ps2-B21z групи
ОШУР Євгенія Ігорівна
спеціальності 053 Психологія
(заочна форма навчання)

Керівник:
ГОЦУЛЯК Наталія Євгенівна, кандидат
психологічних наук, доцент, доцент
кафедри загальної та практичної психології
Рецензент:
СЛАВІНА Наталія Сергіївна,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та практичної
психології

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ЕМОЦІЙНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ.....	8
1.1. Емоційна регуляція міжособистісних стосунків як категорія психологічного аналізу у вітчизняній та зарубіжній психології.....	8
1.2. Психологічний аналіз поняття «людина з обмеженими фізичними можливостями» у вітчизняній та зарубіжній психології.....	16
1.3. Вікові особливості емоційної регуляції міжособистісних стосунків.....	22
1.4. Специфіка емоційної регуляції міжособистісних стосунків людей з обмеженими фізичними можливостями	26
Висновки до розділу 1.....	32
Розділ 2. МЕТОДИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ.....	34
2.1. Аналіз близьких досліджень з проблеми емоційної регуляції.....	34
2.2. Характеристика методів, використаних у дослідженні емоційної регуляції міжособистісних стосунків людей з обмеженими фізичними можливостями.....	36
2.3. Методи, методика і процедура дослідження.....	38
Висновки до розділу 2.....	41
Розділ 3. КІЛЬКІСНИЙ ТА ЯКІСНИЙ АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ.....	42
3.1. Аналіз особливостей емоційної регуляції міжособистісних стосунків людей з обмеженими фізичними можливостями у змішаній групі та групі ДЦП.....	42

3.2. Аналіз особливостей емоційної регуляції міжособистісних стосунків людей без обмежених фізичних можливостей у контрольній групі.....	55
3.3. Порівняльний аналіз отриманих результатів дослідження особливостей емоційної регуляції міжособистісних стосунків людей з обмеженими фізичними можливостями.....	62
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	60
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

Актуальність дослідження. Зростання кількості людей з інвалідністю, розвиток інклюзивних практик, а також необхідність формування безбар'єрного середовища ставлять перед науковцями й практиками завдання глибшого розуміння психологічних аспектів життя таких людей.

Емоційна регуляція – важливий механізм, який впливає на якість міжособистісних взаємодій, сприяє соціальній адаптації, самореалізації та збереженню психічного здоров'я. Для людей з обмеженими фізичними можливостями цей аспект набуває особливого значення, оскільки вони часто стикаються з соціальними бар'єрами, стигматизацією, дискримінацією та внутрішніми переживаннями, що потребують ефективного управління емоціями.

Специфіка емоційних переживань відіграє важливу роль у розумінні внутрішнього, суб'єктивного світу людини, а отже, визначає її поведінку та характер взаємодії з оточенням. Емоційні реакції відображають особисте ставлення індивіда як до самого себе, так і до інших людей. У дослідженні особливостей осіб з обмеженими фізичними можливостями ми спиралися на розуміння емоційної регуляції міжособистісних стосунків як здатності керувати власними емоціями у спосіб, прийнятний для соціального оточення. Емоційна регуляція покликана сприяти гармонізації міжособистісних взаємодій, формуванню позитивної атмосфери та забезпеченню психологічного комфорту.

Проблема емоційної регуляції міжособистісних стосунків є предметом уваги багатьох вітчизняних дослідників, серед яких варто згадати таких авторів, як Вілюнас В.К., Виготський Л.С., Горбатков О.О., Заїка О.В., Карвасарський Д.Б., Кириленко Т.С., Коломінський Я.Л., Кон І.С., Лісіна М.І., Лєтова І., Лотоцька М.Ю., Максименко К.С., Поліс А.Ф., Шевченко Н.Ф. Значний внесок у вивчення цієї проблематики зробили також зарубіжні вчені: Адлер А., Айшервуд М.М., Бандура А., Бокум Д., Боулбі Дж., Вітт Н.В.,

Вольф Д., Ейнсворт М., Еріксон Е., Ізард К., Копп К., Крайг Г., Міллер А., Меш Є., Роджерс К., Фрейд А., Фрейд З., Хорні К.

Дослідження особливостей емоційної регуляції в таких умовах дозволяє визначити, які стратегії є найбільш ефективними, як підтримати формування стійких і гармонійних стосунків, а також як можна розробити психологічні програми для допомоги. Такий науковий пошук сприятиме розвитку інклюзивного середовища, підвищенню якості життя людей з інвалідністю та формуванню толерантного ставлення в суспільстві.

Таким чином, вивчення зазначеної проблематики є важливим як для теорії, так і для практики психології, соціальної роботи, педагогіки та інших суміжних галузей.

Мета дослідження – визначити та охарактеризувати особливості емоційної регуляції міжособистісних стосунків у людей з обмеженими фізичними можливостями, а також виявити основні чинники, що впливають на формування емоційних стратегій у процесі їхньої соціальної взаємодії.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до поняття емоційної регуляції та міжособистісних стосунків у психологічній літературі.
2. Визначити психологічні особливості людей з обмеженими фізичними можливостями, що впливають на їхню емоційну сферу.
3. Дослідити стратегії та способи емоційної регуляції, які використовуються цими людьми у міжособистісних взаємодіях.
4. Встановити вплив емоційної регуляції на характер міжособистісних стосунків і рівень психологічного комфорту.
5. Розробити рекомендації для оптимізації процесів емоційної регуляції та покращення міжособистісної взаємодії людей з обмеженими фізичними можливостями.

Об'єкт дослідження: міжособистісні стосунки людей з обмеженими фізичними можливостями.

Предмет дослідження: особливості емоційної регуляції міжособистісних стосунків у людей з обмеженими фізичними можливостями.

Гіпотеза дослідження. Існують специфічні особливості емоційної регуляції міжособистісних стосунків у людей з обмеженими фізичними можливостями, які зумовлені як індивідуальними психологічними характеристиками, так і впливом соціального середовища; формування ефективних стратегій емоційної регуляції сприяє покращенню якості міжособистісної взаємодії та забезпечує вищий рівень психологічного комфорту.

Методи дослідження. У процесі дослідження були застосовані такі методи:

- методика для оцінки емоційного інтелекту (МЄІ);
- методика вивчення міжособистісних стосунків за Т. Лірі;
- методика ЛОБІ для виявлення типів психічного реагування на фізичні захворювання;
- тест на вимірювання рівня тривожності Дж. Тейлора (адаптація Т.А. Немчинова);
- методика Б.І. Додонова «Яким переживанням я надаю перевагу»;
- спостереження.

Наукову новизну дослідження складає спроба комплексного аналізу емоційної регуляції міжособистісних стосунків у людей з обмеженими фізичними можливостями, поєднуючи методи психодіагностики з обсервацією (спостереженням).

Практичне значення. Отримані результати можуть бути використані для розробки просвітницьких, консультативних та корекційних програм, а також для створення спеціальних тренінгів для людей з обмеженими фізичними можливостями.

Надійність та вірогідність дослідження були забезпечені репрезентативністю вибірки, застосуванням адекватних методів, які

відповідають меті та завданням дослідження, а також поєднанням кількісного та якісного аналізу.

Апробація роботи. Ошур Є.І. Арт-техніки у корекційній роботі з дітьми з РАС. *Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин*: Матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції, 23 квітня 2025 р. / за ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2025. С. 80–83.

URI: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9172>

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота має обсяг 69 сторінок і включає вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури (58 джерел), а також 9 додатків і 6 рисунків.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота присвячена важливій проблемі емоційної регуляції міжособистісних стосунків осіб з обмеженими фізичними можливостями, яка є актуальною темою наукових досліджень у різних галузях психології: віковій, загальній, соціальній, спеціальній психології та психології особистості. Особливості емоційних переживань мають велике значення для розуміння внутрішнього світу людини, а також її поведінки та взаємодії з іншими. Емоційні реакції відображають ставлення людини до себе та до оточуючих. Підсумовуючи результати теоретичного аналізу та емпіричного дослідження цієї проблеми, можна зробити кілька висновків.

Проблема емоційної регуляції міжособистісних стосунків розглядається в широкому контексті. У зарубіжній психології вона аналізується через дві основні підходи – нормоцентричний та особистісно-орієнтований. В Україні – через призму проблеми спілкування, психології емоцій, клінічного та психопсихологічного підходів.

Досліджуючи особливості осіб з обмеженими фізичними можливостями, ми визначили емоційну регуляцію міжособистісних стосунків як здатність ефективно управляти своїми емоціями за допомогою соціально прийнятних методів. До основних характеристик емоційної регуляції серед таких осіб можна віднести: підвищений рівень тривожності в залежності від суб'єктивної оцінки фізичних обмежень; переважання типу реагування, що порушує соціальну адаптацію за інтерпсихічним варіантом; високий рівень емоційного інтелекту; стиль стосунків, орієнтований на підпорядкування; переживання, які мають комунікативний, гностичний та акізитивний характер.

Аналіз результатів показує кілька важливих моментів:

1. Стиль міжособистісних стосунків орієнтований на домінування конформних установок, зокрема підпорядкування в контактах з іншими, невпевненість у собі, піддатливість чужим думкам, схильність до компромісів

та прагнення бути корисним для соціуму. Це свідчить про наявність компенсаційних механізмів, які дозволяють людині з обмеженими фізичними можливостями адаптуватися до соціуму та зменшити вплив негативних факторів, пов'язаних з фізичними обмеженнями.

2. Результати вимірювання емоційного інтелекту вказують на високу здатність осіб з обмеженими можливостями усвідомлювати свої емоції, розрізняти їх і приймати почуття інших людей. Однак спостерігається середній рівень управління емоціями, як своїми, так і оточуючих, що може бути причиною високої тривожності.

3. Рівень тривожності значно зростає залежно від важкості фізичних обмежень. Зокрема, у групі людей з ДЦП він вищий, ніж у контрольній групі.

4. За методикою ЛОБІ у респондентів з обмеженими можливостями переважає тип реагування з порушенням соціальної адаптації за інтерпсихічним варіантом, що виражається в почутті неповноцінності, замкненості, недовірі до інших і підвищеній чутливості до соціальної думки.

5. Переживання мають комунікативний, гностичний і акізитивний характер, що свідчить про сильну спрямованість на спілкування та розширення соціальних зв'язків.

6. Дослідження також показало підвищену емоційну збудливість, нестійкість вегетативних реакцій (м'язова напруга, прискорене дихання), а також необхідність постійної підтримки та інструкцій від дослідника або товаришів.

Таким чином, фізичні обмеження значною мірою впливають на формування особливостей емоційної регуляції міжособистісних стосунків. Емоційні переживання часто ситуативні, з переважанням прагнення до соціального схвалення поведінки і підпорядкування у структурі стосунків.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні цих особливостей з урахуванням гендерних і вікових аспектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьєва Н.Є., Перелигіна Л. А. Теоретико-методологічні основи соціально-психологічного тренінгу. Кафедра психології діяльності в особливих умовах 2016. С. 14-55.
2. Бліхар В.С. Філософія : словник: персоналії, категорії, поняття та терміни. Львів: ЛьвДУВС, 2010. 227 с.
3. Боришевський М.І. Теоретичні питання самосвідомості особистості. Психологічні особливості самосвідомості підлітка. Київ : Вища школа, 2005. С. 5–38.
4. Боришевський М. Особистість у вимірах самосвідомості: монографія. Суми: вид-во «Еллада», 2014. 608 с.
5. Вітенко І.С. Основи загальної і медичної психології : підручник. Тернопіль : Укрмедкнига, 2003. 344 с.
6. Денисенко В. Міжнародна конференція «Наркотична та алкогольна залежність: безпека суспільства, захист неповнолітніх, психічне здоров'я» [Електронний ресурс] / Вадим Денисенко // UIFuture. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://uifuture.org/publications/mizhnarodnakonferencziya-narkotychna-ta-alkogolna-zalezhnist-bezpeka-suspilstva-zahystnepovnolitnih-psyhichne-zdorovya/>.
7. Дідковська Л.І. Психосоматика: основи психодіагностики та психотерапії : посібник. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 264 с.
8. Жукотанська В.П. Специфіка психосоматичних розладів, їх прояви та характеристика. Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія : Психологічні науки. Вінниця, 2022. С. 118–122.
9. Жукотанська В.П. Я-концепція особистості та її суб'єктивно-психологічна структура. Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 2022. С. 72–74.

10. Зінченко С.В. Роль «Я-концепцій» в особистісному самовизначенні дорослих. Європейський Союз–Україна: освіта дорослих : збірник матеріалів форуму до Міжнародних днів освіти дорослих в Україні. Київ : Ніжин, 2015. С. 131–135.
11. Іванова Н.Л., Румянцева Т.В. Соціальна ідентичність : теорія і практика. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. С. 126–165.
12. Копитов А.В. Поведінкова терапія uzалежнених осіб / Здоров'я України. 2018. N 4 (Неврологія. Психіатрія. Психотерапія). С. 42-44.
13. Лютий В.П. Нехімічні адикції як предмет соціальної роботи. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки) – № 11 (270), –2013. – С. 158 – 166.
14. Максименко С.Д., Шевченко Н.Ф. Психологічна допомога тяжким соматично хворим. Київ, Міланік, 2007. 115 с.
15. Маруненко І.М. Психогенетика : навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. 294 с.
16. Маруненко І.М., Неведомська Є.О. Біологія людини з основами генетики : посібник. Київ : КМПУ, 2008. 98 с.
17. Механізми формування залежної поведінки [Електронний ресурс] / stud.com.ua // © Підручники для студентів онлайн (info{at}stud.com.ua). – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://stud.com.ua/47340/pedagogika/mehanizmi_formuvannya_zalezhnoyi_povedinki.
18. Мусаелян О.М. Аутоагресивна поведінка особистості: основні концептуальні підходи. Актуальні проблеми психології. Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. 2014. Т. 1, вип. 40. С. 140–143.
19. Напрєєнко О.К. Психіатрія і наркологія : підручник. 3-є вид., випр. Київ : ВСВ «Медицина», 2017. 424 с.
20. Никоненко Ю.П. Клінічна психологія : навч. посібник. Київ : КНТ, 2016. 369 с.

21. Перетятко Л.Г. Співвідношення норми та здоров'я у сфері психічної діяльності : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Формування здорового способу життя студентської молоді: реалії та перспективи. Полтава: ПДПУ, 2003. С. 126–127.

22. Погорелов І.І., Манаєнкова О. Д. Психіатрія і наркологія : підручник. Київ : ВСВ «Медицина», 2018. 157 с.

23. Потьомкіна А. О. Співзалежність – патологічний вид взаємовідносин [Електронний ресурс] / А. О. Потьомкіна // Комунальне некомерційне підприємство "Центр терапії залежностей "Соціотерапія" Вінницької обласної Ради". – 2019. – Режим доступу до ресурсу: [https://narkodyspanser.vn.ua/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%](https://narkodyspanser.vn.ua/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%56)

56

24. Пушкар В.А. Психологія адиктивної поведінки: Методичні рекомендації до курсу «Психологія адиктивної поведінки» для студентів IV курсу спеціальності «Психологія». – Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка, 2012. –84 с.

25. Рєпіна Н.В., Воронцов Д.В., Юматова І.І. Основи клінічної психології : підручник. Київ : Фенікс, 2003. 480 с.

26. Романова Е.С, Потьомкіна С.Ф. Графічні методи в психологічній діагностиці : практикум. Львів : Дидакт, 2002. 375 с.

27. Сідак Л. М. Адикція як форма руйнації духовного буття особистості // Вісник Національного Університету «Юридична Академія України ім. Ярослава Мудрого». Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. № 4. С.45-66.

28. Сідак Л. М. Адикція як форма руйнації духовного буття особистості // Вісник Нац. ун-ту «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого». Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. № 4.

29. Споживання алкоголю в Україні [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу:

https://ratinggroup.ua/research/ukraine/potreblenie_alkogolya_v_ukrain

30. Турецька Х.І., Кунікевич Б.І Україномовна адаптація опитувальника менталізації на неклінічній вибірці. *Habitus*. 2020. No. 17. Р. 131. URL: https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.17.23_13

31. Турчина Л. Особистість у полоні залежностей. Волинський інститут післядипломної педагогічної ос: 2017-2019

32. Фактори залежної поведінки особистості [Електронний ресурс] // Учбові Матеріали для студентів і школярів України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://um.co.ua/11/11-6/11-6772.html>

33. Харченко Д.М. Психосоматичні розлади. Теорії, методи діагностики, результати досліджень : навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 280 с.

34. Хаустова О.О. Український науково-дослідний інститут соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України. Психосоматичний підхід до порушень вегетативної нервової системи у загальній лікарській практиці : електронне видання. URL : <https://neuronews.com.ua/ua/archive/2016/2-1/article-1656/>.

35. Хомуленко Т.Б. Основи психосоматики : навч.-метод. посібник. Харків : Нова Книга, 2009. 120 с.

36. Чабан О.С., Дегтяр В.В., Білоус С.В. Медсестринство в психіатрії : підручник. Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. 264 с.

37. Чабан О.С., Хаустова О.О. Психосоматична медицина : аспекти діагностики та лікування. Київ : ТОВ «СГ ЛТД», 2004. 96 с.

38. Шелег Л.С. Психологічне забезпечення профілактики психосоматичних розладів працівників органів внутрішніх справ : наук.-практ. посібник. Київ : НАВС, 2015. 131 с.

39. Шестопалова К. Тези лекцій з психосоматики Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2021. URL : <http://psychology.univer.kharkov.ua/news2021/NMKDPT2/shestopalova/somat/UK.pdf>.

40. Що потрібно знати про депресію пацієнтам та фахівцям. Шкала депресії Бека : електронне видання. URL : <https://mozok.ua/depressiya/testy/item/2701-shkaladepres-beka>.
41. Abler B., Kessler H. Emotion regulation questionnaire – Eine deutschsprachige Fassung des ERQ von Gross und John. Diagnostica. 2009. Vol. 55, no. 3. P. 144–152. URL: <https://doi.org/10.1026/0012-1924.55.3.144>
42. Alexithymia and addiction: a review and preliminary data suggesting neurobiological links to reward/Loss Processing / K. P. Morie et al. Current Addiction Reports. 2016. Vol. 3, no. 2. P. 239–248. URL: <https://doi.org/10.1007/s40429-016-0097-8>
43. Applied cognitive and behavioural approaches to the treatment of addiction: a practical treatment guide / R. Hill et al. Wiley & Sons, Incorporated, John, 2010. 238 p.
44. Atanassov N., Savov S. mentalization and personality organization in heroin addicted patients : A narrative analysis. language and psychoanalysis. 2016. Vol. 5, no. 1. P. 14–30. URL: <https://doi.org/10.7565/landp.v5i1.1552>
45. Barkin J. S. Mentalizing in clinical practice by Jon G. Allen, Ph.D., Peter Fonagy, Ph.D., and Anthony W. Bateman, M.A., F.R.C.Psych.; Washington, D.C., American Psychiatric Publishing, 2008, 433 pages,. Psychiatric Services. 2009. Vol. 60, no. 2. P. 271–272. URL: <https://doi.org/10.1176/ps.2009.60.2.271> 20.
46. Competitive interactions between cognitive reappraisal and mentalizing / J. P. Powers et al. International Journal of Psychophysiology. 2022. Vol. 174. P. 17–28. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ijpsycho.2022.01.012>
47. Donges U., Kersting A., Suslow T.. Alexithymia and perception of emotional information: A review of experimental psychological findings. Universitas Psychologica. 2014. № 13. P. 745–756.
48. Espinosa A., Rudenstine S. Trait emotional intelligence, trauma and personality organization: Analysis of urban clinical patients. Personality and Individual Differences. 2018. Vol. 123. P. 176–181. URL: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.11.026>

49. Fewell C., Spiegel R.. 12-step program as a treatment modality / Shulamith L.(ed.) *Clinical Work With Substance-Abusing Clients*. New York: The Guilfor Press. 2014. P. 275-301. URL: https://books.google.pl/books?hl=pl&lr=&id=9m_pCgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA275&dq=mentalization+of+codependent+research&ots=rThr3FQrbc&sig=xjSh
50. Fonagy P., Luyten P., Strathearn L. Borderline personality disorder, mentalization, and the neurobiology of attachment. *Infant Mental Health Journal*. 2011. Vol. 32, no. 1. P. 47–69. URL: <https://doi.org/10.1002/imhj.20283>.
51. Freda M. F., Esposito G., Quaranta T. Promoting mentalization in clinical psychology at universities: a linguistic analysis of student accounts. *Europe's Journal of Psychology*. 2015. Vol. 11, no. 1. P. 34–49. URL: <https://doi.org/10.5964/ejop.v11i1.812>
52. George S. *Applied cognitive and behavioural approaches to the treatment of addiction: A practical treatment guide*. Luke Mitcheson, Jenny Maslin, Tim Meynen, Tamara Morrison, Robert Hill & Shamil Wanigaratne John Wiley and Sons, 2010, £29.99 pb, 238 pp. ISBN: 9780470510636. *The Psychiatrist*. 2011. Vol. 35, no. 4. P. 159. URL: <https://doi.org/10.1192/pb.bp.110.032706>
53. Grebow H. A tale of two minds: mentalization and adult analysis. *International Journal of Psychoanalytic Self Psychology*. 2008. Vol. 3, no. 1. P. 16–33. URL: <https://doi.org/10.1080/15551020701721945>
54. Harris S. *Cognitive behavioural therapy: basics and beyond* (2nd edn.) Judith S. Beck New York: The Guilford Press, 2011. pp. 391, £34.99 (hb). ISBN: 978-160918-504-6. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*. 2012. Vol. 41, no. 1. P. 124–125. URL: <https://doi.org/10.1017/s135246581200094x>
55. Hutton C., Saravanan S. Therapy adherence and emotional awareness and regulation in persons with human immunodeficiency virus / S. A. Sofia et al. *The Journal of Nervous and Mental Disease*. 2018. Vol. 206, no. 12. P. 925–930. URL: <https://doi.org/10.1097/nmd.0000000000000901>

56. Impaired self-awareness and theory of mind: An fMRI study of mentalizing in alexithymia / Y. Moriguchi et al. *NeuroImage*. 2006. Vol. 32, no. 3. P. 1472–1482. URL: <https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2006.04.186>.

57. Is a self-rated instrument appropriate to assess mentalization in patients with mental disorders? Development and first validation of the Mentalization Questionnaire (MZQ) / M. C. Hausberg et al. *Psychotherapy Research*. 2012. Vol. 22, no. 6. P. 699–709. URL: <https://doi.org/10.1080/10503307.2012.709325>

58. Koles J. *Cognitive behaviour therapy: basics and beyond*(2nd ed.) Edited by Judith S. Beck Guilford Press, 2011, 386 pp.,ISBN: 9781609185046. The Australian Educational and Developmental Psychologist. 2012. Vol. 29, no. 1. P. 78–79. URL: <https://doi.org/10.1017/edp.2012.4>

59. Kun B., Demetrovics Z. Emotional Intelligence and Addictions: A Systematic Review. *Substance Use & Misuse*. 2010. Vol. 45, no. 7-8. P. 1131–1160. URL: <https://doi.org/10.3109/10826080903567855>

60. Mentalization impairment is associated with problematic alcohol use in a sample of young adults: A cross-sectional study / C. Imperatori et al. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020. Vol. 17, no. 22. P. 8–64. URL: <https://doi.org/10.3390/ijerph17228664>

61. Niedtfeld I. Experimental investigation of cognitive and affective empathy in borderline personality disorder: Effects of ambiguity in multimodal social information processing. *Psychiatry Research*. 2017. Vol. 253. P. 58–63. URL: <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2017.03.037>

62. Ostler T., Bahar O. S., Jessee A. Mentalization in children exposed to parental methamphetamine abuse: relations to children's mental health and behavioral outcomes. *Attachment & Human Development*. 2010. Vol. 12, no. 3. P. 193–207. URL: <https://doi.org/10.1080/14616731003759666>

63. Prunas A., Bernorio R. Dimensions of personality organization and sexual life in a community sample of women. *Journal of Sex & Marital Therapy*. 2015. Vol. 42, no. 2. P. 158–164. URL: <https://doi.org/10.1080/0092623x.2015.1033575>

64. Reappraising reappraisal / A. Uusberg et al. *Emotion Review*. 2019. Vol. 11, no. 4. P. 267–282. URL: <https://doi.org/10.1177/1754073919862617>
65. Theory of mind deficit in subjects with alcohol use disorder: An analysis of mindreading processes / F. M. Bosco et al. *Alcohol and Alcoholism*. 2013. Vol. 49, no. 3. P. 299–307. URL: <https://doi.org/10.1093/alcalc/agt148>
66. Uusberga A., Atanassov N., Savov S. Mentalization and personality organization in heroin addicted patients : A narrative analysis. *Language And Psychoanalysis*. 2016. Vol. 5, no. 1. P. 14–30. URL: <https://doi.org/10.7565/landp.v5i1.1552>